O CEARTĂ „ŞTIINŢIFICĂ"

E foarte neplacut să ai polemici cu vechi tovarăşi de lucru, care te-au părăsit, trădându-te, pentru că sub masca demonstraţiei lor ştiinţifice, vei găsi întotdeauna o leacă de acreală şi de rea credinţă.

Iată, de pildă, d-l D. C. Amzăr, vechi monografist, încă din anul 1929, vechi funcţionar al Institutului Social, om de nădejde al profesorului Gusti, până în momentul când s'a rupt de el, scrie un articol „Un Muzeu Social", în „Ideia Românească", care m'a pus în îndoială: oare să nu fi priceput d-l Amzăr, despre ce e vorba? Oare să nu fi învăţat, după atât amar de ani, care este doctrina şcoalei româneşti de sociologie? Dacă e aşa, cum aş putea oare să izbutesc a-l lămuri într'un articol răspuns, dacă nu s'a lămurit el singur ani întregi de zile? Sau, cunoscându-l ca pe un om destul de subţire la minte, d-l Amzăr, refuză, cu rea credinţă, să înţeleagă? In acest caz, mai e nevoie de un răspuns din partea noastră?

Totuşi câteva lucruri trebuesc să fie spuse, pentru lămurirea terţilor de bună credinţă. Şi apoi, încă vreo câteva altele, neştiinţifice, pentru lămurirea celui de rea credinţă, despre care amintirăm.

Este vorba deci de o discuţie „ştiinţifică", în jurul problemei Muzeului Social. Acum este drept, — vorba d-lui Amzăr —: că „esenţialul cu privire la felul cum trebuie organizat un Muzeu etnografic, e expus de d-l Bernea, în „Muzeul românesc de etnografie". Deci, odată ce *Bernea dixit*, chestia este definitiv lichidată. Totuşi să citim cu atenţie şi ce spune ***„neesenţial"***, despre această problemă, d-l Amzăr, în articolul său, anexă la articolul matcă, iscălit de d-l Bernea.

In scurt, se spune că d-l profesor D. Gusti, organizând Muzeul Statului Românesc, a căutat să „deruteze opinia publică" spunând că e original în străduinţa de a face un Muzeu Social.

D-l Amzăr vine în sprijin cu foarte multă „erudiţie", ca să demonstreze că Le Play, este creatorul metodei monografice şi inventatorul Muzeului Social. Nenumărate citate caută să dovedească existenţa unui „paralelism sociologic", „stăruitor şi plin de supărătoare coincidenţe, între carierele celor doi oameni de ştiinţă".

Publicul neinformat ar putea să rămâie impresionat: e aproape un plagiat pe care d-l Amzăr, bineinformatul, îl descoperă în dauna noastră, a celor din Şcoala Românească de Sociologie. Am plagiat şi monografia, şi Muzeul Social. Numai că d-l Amzăr, se face a uita că, dacă ştie cine este şi ce a făcut Le Play, apoi aceasta a învăţat-o la noi în Seminar. Le Play, este abecedarul nostru şi tema „Paralelă între Le Play şi monografia sociologică", este o întrebare clasică de examen. In ce mă priveşte, pretind tuturor d-lor studenţi, care trec prin Seminarul meu de monografie sociologică, să ştie precis, cine-i Le Play, şi ce am învăţat noi dela el. Şi în lecţiile de Seminar, dau celor tineri întru ale sociologiei, alte amănunte, mult mai adâncite, decât cele pe care se făleşte a le şti d-l A.

Sau poate că d-l Amzăr, a învăţat de abea acum în urmă, pe Le Play? Abea plecat dela noi, a citit opera acestuia, ca să ne poată da în cap cu ea? Atunci afirm răspicat că d-l Amzăr, a trecut pe nedrept examenele de Sociologie. Să fi ştiut cineva că nu-l cunoaşte pe Le Play, nu mai lua el bursă pentru străinătate!

Legăturile noastre cu Le Play, sunt deci în deobşte cunoscute şi deseori afirmate de către noi. Ii putem servi d-lui Amzăr, dacă mai vrea să înveţe încă ceva carte, — nu i-ar strica, dacă această carte ar învăţa-o cu omenie — dovezie şi citate îndeajuns.

Ei, şi cu toate acestea, făcând ca şi Le Play, înaintaşul nostru „monografie" şi „muzeu social", ţinem morţiş, la afirmaţia că, şcoala românească de sociologie este originală. Şi ţinem pentrucă una e monografia noastră şi alta este a lui Le Play. Să o repetăm pentru a nu ştiu câta oară d-lui Amzăr? Poate că de data asta înţelege.

Le Play, urmăreşte reforma socială, prin re-

forma familiei. Această familie are o evoluţie istorică, fazată, care pleacă dela familia patriarhală şi ajunge la familia modernă, disolvată a marilor oraşe. Acest proces istoric nu se întâmplă în toată lumea cu aceeaşi iuţeală. Sunt unele familii întârziate, altele mai înaintate pe treptele fazelor de desvoltare. Această evoluţie nesimetrică are şi ea desigur, anume pricini. Le Play îşi propune să găsească printr'o cercetare la faţa locului, pricinile care au făcut ca în anume locuri, procesul de disoluţie al familiei patriarhale, să nu fie aşa de înaintat, pentru ca să înveţe astfel primejdiile, pe care le va întâmpina în opera sa de reformă socială. Să mai descrim şi care sunt aceste pricini, cele nouă feluri de condiţii geografice, etc., etc.? E inutil.

Al doilea mare gând al lui Le Play: după cum familia e dătătoare de seamă pentru întreaga societate, bugetul familial este dătător de seamă pentru familie. Deci, prin bugete, ajunge Le Play la Sociologie.

Acum ce facem noi? Studiem societatea întreagă, nu numai familia. O studiem în toate cele patru manifestări ale ei, cele patru condiţii, în structurarea ei, în relaţiile şi procesele ei sociale, etc. Metoda noastră de lucru este nu numai bugetul, ci atâtea altele. (D-l Amzăr, să-şi mai consulte spre aducere aminte, notele lui de student din anul întâiu).

Acum ce e cu Muzeul Social? Evident, Muzeul fiind un mijloc de a înfăţişa pedagogic, fie informaţii, fie de-adreptul materiale brute, pentru lămurirea unei anume probleme, vom avea mai multe feluri de Muzee Sociale, după cum mai multe sunt şi doctrinele de sociologie ce le stau la bază.

Un muzeu sociologic românesc, dacă ar fi făcut de către Şcoala sociologică din Bucureşti, ar fi altceva decât acelaşi Muzeu, făcut de către d-l Bernea. Lăsăm de o parte chestiunile de talent muzeologic, dar noi am face Muzeul astfel încât să arătăm influenţele cosmologice, biologice, istorice, psihologice, manifestările spirituale, economice, juridice şi administrative politice, care alcătuesc în totalitatea lor satul românesc, pe când d-l Bernea, l-ar face ca să arate cât de deştept este, şi ce multă carte „comparată" ştie.

Aşa vedem noi Muzeul Statului Românesc: ca un loc în care oricine ar vrea să se informeze rapid despre sate, să poată găsi, limpede expuse şi la zi ţinute toate informaţiile de care vorbirăm mai sus. Lucrul acesta nu l-ar putea face un Le Playst. Intre noi şi Le Play, doar numele de „Muzeu Social", este comun. Doar ideia matcă, şi nici decum realizarea.

Dar Muzeul Satului Românesc, este un astfel de Muzeu Sociologic? Răspundem răspicat: nu este încă! Insă cu ajutorul lui Dumnezeu, îl vom face chiar cu riscul să se învenineze încă mai mult, răii cei sterpi din jurul nostru care mor de ciudă că fac alţii ceea ce nu pot face ei.

Muzeul Satului Românesc, a fost făcut, ca un act de mare curaj din partea noastră. Nu se fac înfăptuirile niciodată în condiţiile optime de lucru. Ce bine ar fi fost ca noi cei din Şcoala Sociologică, să fi căpătat banii suficienţi şi răgazul necesar, ca pe îndelete, în vreo 10 ani de zile, să facem deplin Muzeul Nostru. Din păcate, a trebuit să smulgem bucata noastră de loc, să construim în cadrul unor festivităţi ale Lunii Bucureştilor, cu o muncă de zi şi de noapte, în mai puţin de două luni de zile, şi să construim aşa fel, încât acest Muzeu al nostru să fie şi rentabil, adică să-şi scoată cheltuielile, singur.

Poate să scrie d-l Bernea, pe hârtie „cum trebue să fie un Muzeu Model". Dar aş fi vrut să-l văd, eu, care îl ştiu ce comod este, şi cum în sate nu se îndura să stea noaptea la câte un priveghiu, pe care îl avea de studiat, aş fi vrut să-l văd în nopţile de Paşti ale anului trecut, bătându-se cu cei 300 de salahori, de dragul gândului, că e mai bine să iasă un Muzeu al Satului Românesc, ceva mai modest, pentru că el poate fi începutul Muzeului adevărat, decât să lăsăm ca, cu aceeaşi bani, să se fi făcut încă de anul trecut, vreun oraş al piticilor!

Dar mai mult decât atâta: Muzeul Satului Românesc, aşa cum este, e foarte bun. Intreg materialul strâns acolo, este excelent. Evident, d-l Amzăr, ar fi putut să ne întrebe de ce nu am reuşit să facem din el un Muzeu Sociologic deplin. De ce l-am lăsat a fi ceva care seamănă cu un „Muzeu etnografic"? Repet: pentrucă nu am avut timpul necesar şi nici mijloacele financiare. Pentrucă ne lipseşte clădirea în care să strângem şi să expunem informaţiile despre toate cadrele şi manifestările satului. Pentrucă, în urma atâtor trădări, am rămas puţini aceia care suntem gata să muncim pentru o asemenea problemă, şi trebue să ne împărţim zilele de muncă în prea multe locuri. Insă pot să-l încredinţez pe d-l Amzăr, că, dacă un Muzeu Sociologic va fi făcut, tot de către noi va fi făcut, pentrucă noi nu ne precupeţim nici timpul, nici sănătatea, nici ambiţiile personale, ca să facem o treabă bună. Deocamdată, în anul acesta, n'am putut continua lu-

crările noastre, pentrucă am muncit la alte lucruri, foarte importante şi ele. Insă n'au intrat zilele în sac, şi tot vom sfârşi prin a face ceea ce vrem.

O vom face-o în ciuda faptului că vom fi lipsiţi de ajutorul d-lui Amzăr, caruia, i se cuvine să-i spunem şi câteva lucruri personale, spre a sfârşi.

Cu multă ironie, d-l Amzăr, vorbeşte de „Paralelisme sociologice", supărătoare pentru profesorul nostru. Pentruca veni vorba, îi mai pot da un exemplu clasic de „paralelism sociologic".

Pe vremea când, întors din Germania, d-l Amzăr, era la Institutul Social, cu o leafă mai mare decât o au „figuranţii ţărani", din Muzeul nostru, (şi ei muncesc bieţii oameni la întreţinerea caselor, cinstit, nu ca alţii, care erau plătiţi să facă treburi, pe care nu le-au făcut). D-sa a tiparit în editura Institutului, o carte „Critica „Raţiunii Practice", de Kant, traducere în colaborare cu........, n'aş putea spune precis cine! Văd că şi d-l Amzăr, i-a uitat numele, deoarece nu i-l mai pomeneşte. Dacă nu mă înşel, un domn Weinberg, sau aşa ceva, supărător astăzi în ciuda pseudonimului său de Vişan. Şi pe acea carte a d-lui Dumitru Cristian Amzăr, şi a d-lui Raul Vişan, scrie tiparit aşa: „Profesorului Dimitrie Gusti, omagiu omului de ştiinţă, recunoştinţă îndrumatorului".

Acesta da, paralelism sociologic! Leafa de o parte, recunoştinţa de alta. Mă ţii lângă tine? Te omagiez. Mă dai afară? Te demasc ca impostor. Plateşte-mă bine, şi te iubesc.

Dar de ce a fost înlăturat d-l Amzăr, de pe lângă profesorul Gusti? Pentru faptul că, printre altele, a scos revista „Rânduiala", a cărei subtitlu era titlul iniţial, ales de noi, pentru revista, aparută mai târziu sub numele de „Sociologie Românească", şi pentrucă în această „Rânduială", d-sa ataca violent pe unul dintre conducătorii Seminarului, unde se afla. Adică pentru atmosfera de trădare şi de ceartă pe care o introdusese în Seminar. N'am avut niciun amestec, decât poate unul împăciuitor, în acea ceartă. Şi de aceia, obiectiv, pot afirma că aceiaşi atmosferă de ceartă şi de trădare o va duce-o în tot locul unde se va afla.

Şi cum ştiu că d-l Amzăr, cu toţi ai lui, şi prieteni şi rivali, au intrat de curând într'o grupare, care nu prea iubeşte trădarea şi nici nu stimează pe trădători, rog pe bunii prieteni, pe care îi am acolo, să stea puţin să judece laturea aceasta omenească, de trădare, de care vorbesc.

Mica noastră ceartă de familie, ar fi fost poate bine să fie lichidată de către d-l Amzăr, înainte de trecerea sa în altă parte, pentru ca el să poată intra acolo, „curat şi luminat", plecând dela o treabă bună, spre alta, pe care o socoteşte tot bună, fără să fi abuzat de noii săi tovarăşi de lucru, pentru ca în sânul lor, şi cu ajutorul publicaţiilor lor, să ducă mai departe o răfuială veche şi nelichidată.

Nu a făcut-o însă d-l Amzăr, pentrucă nu e omul hotărîrilor limpezi. Imi aduc aminte de el, trădătorul crezului nostru în care a crezut şi el, cum odată întors din Germania, a îmbrăcat haina ţărănească argeşană. M'a bucurat faptul acesta, pentrucă mi-l ştiam prieten bun şi sincer, îndrăgostit de sate, şi îmi părea bine că poate face şi el un gest care mie nu mi se cuvenea. Hainele acelea, au fost însă şi ele curând trădate, şi părăsite, nou-nouţe fiind încă. Ei bine, acum când stau şi mă gândesc la lucrul acesta, îmi pare aproape simbolic. Aşa va face d-l Amzăr, oriunde se va duce. Rând pe rând va desbrăca hainele sale, şi mereu îl va paşte păcatul, pe care singur şi l-a ales: trădarea!

H. H. STAHL

„REFLECŢIILE ŞI ÎNDOIELILE" CU PRIVIRE LA ŞTIINŢA NAŢIUNII ROMÂNEŞTI

Camaradul meu de monografie, D. C. Amzăr, a publicat în „Insemnări sociologice" (Aprilie 1937) 13 pagini de „Reflecţii şi îndoieli asupra noilor iniţiative ale Profesorului D. Gusti", intitulate: „Ştiinţa Naţiunii". Aceste reflecţii şi îndoieli poartă asupra felului în care profesorul nostru comun ar concepe „teoretic", cercetarea naţiunii româneşti şi ar crede-o realizabilă „practic".

Nu vreau să amănunţesc cât de pornit şi de pătimaş mi se pare acest articol din „Insemnări sociologice", verigă dintr'un lanţ întreg de scrieri

îndreptate de D. C. Amzăr împotriva unuia din profesorii săi şi a camarazilor lui de învăţătură de până mai ieri.

Vreau însă să vădesc procedeul prin care e realizat şi să contest tezele susţinute întrânsul.

Adevărul, „pe care nu-l mai poate schimba nicio filosofie", care constitue punctul de plecare al reflecţiilor şi al îndoielilor lui D. C. Amzăr, este teza că nu e posibilă ştiinţă decât despre categorii izolate de fenomene şi că „unităţile concrete" nu pot fi cunoscute decât prin sinteza rezultatelor ştiinţelor, care studiază deosebit diferitele lor aspecte.

D. C. Amzăr, caută să dovedească, că „ştiinţa naţiunii româneşti", în perspectiva căreia socoteşte profesorul nostru, că trebuesc conduse cercetările ştiinţelor sociale româneşti, contravine acestui adevăr.

Greutatea, cu care are de luptat într'aceasta o constituie împrejurarea că Profesorul Gusti e cel care a dat mai mare atenţie, în filosofia românească, deosebirii dintre cercetările ştiinţelor particulare şi sinteza rezultatelor lor. Fără a lua seamă, D. C. Amzăr, caută să-i dovedească profesorului său o greşeală, pe care a învăţat dela acesta s'o considere ca atare.

Cum profesorul Gusti, concepe ştiinţa naţiunii româneşti, ca o operă de sinteză [1], D. C. Amzăr, se leagă de o afirmaţie a lui Traian Herseni, care argumenta, într'un articol de acum trei ani, în favoarea tezei că ştiinţa naţiunii ar trebui realizată direct şi nu prin sinteza rezultatelor ştiinţelor particulare. Discutarea acestei teze, care e înfăţişată drept ideea ultimă a Profesorului Gusti, în privinţa ştiinţei naţiunii româneşti, şi preparativele în vederea ei, umplu 9 din cele 13 pagini ale articolului. Corect, D. C. Amzăr, ar fi trebuit să-l intituleze „Reflecţii şi îndoieli asupra interpretării date de Traian Herseni, ştiinţei naţiunii româneşti, urmărită de profesorul Gusti".

Impiedecat să răspundă în numărul acesta al revistei, Traian Herseni, va discuta în numărul viitor al revistei obiecţiile care i-au fost aduse.

D. C. Amzăr, pomeneşte într'o notă articolul meu despre rostul actual al Sociologiei, din această revistă, declarând interpretarea dată de mine în acel articol ştiinţei naţiunii româneşti, asemănătoarei celei a lui.

Cred că D. C. Amzăr, n'a luat seamă la ce am spus acolo, căci eu nu găsesc nicio asemănare între ideile noastre directoare.

Ne deosebeşte chiar înţelesul, pe care i-l dăm activităţii omului de ştiinţă. D. C. Amzăr, concepe această activitate, ca având rostul de a se ridica la teoria generală a realităţii. Rostul ştiinţei constă pentru el „în generalizarea rezultatelor, în *stabilirea adevărului*" (23); „cercetarea de fapt, culegerea materialului" (23) este, pentru el, o operaţie preliminară, în vederea acestui scop. Eu, dimpotrivă, cred că rostul ştiinţelor este să ajute afirmarea oamenilor şi a naţiilor. Rostul ştiinţelor sociale, a ştiinţelor care privesc obştiile în care trăieşte omul, e să-i ajute pe conducătorii acestor obştii. Rostul ştiinţelor sociale, îmi pare a fi deci, cum neamul este cea mai însemnată din aceste obştii, întâiu de toate, *să uşureze conducerea Statului neamului propriu, printr'o informare săvârşită de specialişti, a conducătorilor politici.* Ştiinţele sociale îşi împlinesc dar funcţiunea lămurind prin cercetări concrete situaţia prezentă şi tendinţele de evoluţie ale naţiunii, atât în de ea, cât şi în raport cu naţiunile duşmane şi prietene. *Informaţia* aceasta va fi cu atât mai perspicace, cu cât cei ce o întreprind au la îndemână o zestre mai cuprinzătoare de *teorie generală a realităţii* sociale. Adică de constatări asupra structurii şi a desfăşurării diferitelor tipuri de fapte sociale. *Cercetarea concretă e naţională,* lămureşte situaţia naţiunii proprii; *teoria generală a realităţii sociale e relativ universală,* utilizabilă de toate naţiunile, care au o structură asemănătoare.

Ştiinţa socială nu e nici numai cercetarea concretă a realităţii, nici numai zestrea de constatări de ordin general asupra structurii şi a desfăşurării faptelor sociale şi activitatea de sporire şi de mai bună sistematizare a ei. Ea este *unitatea indisolubilă a lămuririi realităţii concrete,* în vederea 1) a *mai bunei ei conduceri* şi 2) a *stabilirii teoriei generale.*

D. C. Amzăr, nu vede decât o parte din acest întreg: stabilirea teoriei generale. Cercetarea concretă nu-i apare decât ca un mijloc de a îmbogăţi

[1] „A studia naţiunea deodată şi integral este o încercare pe cât de îndrăsneaţă, pe atât de imposibilă, oferind spectacolul unor opere de imaginaţie şi de generalizări pripite, impresioniste, care n'au nimic a face cu investigaţia sociologiei ştiinţifice. A studia, pe de altă parte, unităţile sociale izolate, componente, din sânul naţiunii, după cea mai severă metodă monografică inseamnă, de sigur, a crea opere temeinice, care însă dau primejdia unor fărămături fără legatură între ele.. In schimb, prin apropierea şi compararea acestui material monografic izolat, produsul unor cercetări îndelungate şi amănunţite şi al unor analize întinse şi stăruitoare, se vor dobândi adevăratele caractere generale şi sinteza cea mare, „Ştiinţa Naţiunii" (*Sociologia militans,* pag. 89—90).